

ВІДГУК
опонента доктора економічних наук, професора
Гнилицької Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу Андріїв Наталії Миколаївни
«Забезпечення економічної безпеки підприємства
в умовах цифровізації ринку праці»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів
господарської діяльності

1. Актуальність теми та її зв'язок із науковими програмами.

Починаючи з березня 2022 року через військову агресію зі сторони російської федерації різко погіршилася економічна ситуація в Україні, що характеризується ознаками енергетичної кризи, вимушеною міграцією значної кількості працездатного населення, втратою майна, руйнуванням логістичних зв'язків та переведенням діяльності підприємств в онлайн режим через активні військові дії, чи періодичні ракетні атаки. В цій ситуації ключовою передумовою для стабілізації діяльності вітчизняних підприємств є побудова ефективної системи забезпечення їх економічної безпеки, орієнтованої на цифрову трансформацію ключових бізнес-процесів. За рахунок належної уваги до результативного здійснення безпекової діяльності виникає можливість відновлення економічного потенціалу підприємств із закладенням підвалин подальшого їх розвитку на основі використання нових можливостей, які виникають в умовах нестабільності національної економіки.

Зазначене актуалізує тему дисертаційної роботи, спрямованої на пошук сучасних важелів забезпечення економічної безпеки підприємства в контексті пріоритетності даної проблеми, як в умовах воєнної агресії, так і в період післявоєнної відбудови країни.

Матеріали дисертації використані при здійсненні наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0121U112498) та Української академії друкарства «Моделювання механізмів управління економічною безпекою підприємства» (2013–2023, номер державної реєстрації 0113U008320).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації та виносяться на захист, є теоретично обґрунтованими й містять результати їх практичного використання. Їх виклад супроводжується критичним оглядом та посиланням дисертантки на результати наукових робіт вітчизняних та закордонних науковців за обраною темою, вдалими застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів проведення досліджень, використанням сучасного методичного інструментарію та засобів обробки інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, в тому числі офіційних статистичних даних, нормативно-правових актів, монографій, численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, інтернет-джерел.

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, предмет, об'єкт і методи дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, окреслено особистий внесок здобувачки, наведено дані про апробацію результатів дослідження і публікації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства» досліджено економічну етіологію забезпечення економічної безпеки підприємства, визначено нові виклики для економічної безпеки підприємства в процесі розвитку цифрової економіки, сформовано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах його цифрової трансформації (с. 36–120).

У другому розділі «Методологічний базис цифровізації ринку праці» розглянуто сутність, характеристику та еволюцію концепцій ринку праці в соціально-економічній системі, сформовано теоретичне підґрунтя забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал, проведено ідентифікаційний аналіз траєкторії цифровізації ринку праці (с. 121–198).

У третьому розділі «Аналітично-діагностичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці» охарактеризовано стан та сучасні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств, проведено тенденційний аналіз розвитку ринку праці та його вплив на економічну безпеку підприємства, впорядковано фактори, що визначають трансформацію ринку праці, з урахуванням предикатів семантичних мереж (с. 199–277).

У четвертому розділі «Організаційно-економічне підґрунтя забезпечення економічної безпеки підприємства» застосовано системно-синергетичний підхід до формування системи економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці, проведено моделювання альтернатив з ціллю встановлення оптимальних варіантів ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки в умовах цифрової трансформації підприємства (с. 278–337).

У п'ятому розділі «Методологічні положення удосконалення забезпечення економічної безпеки підприємства» розкрито технологію формування інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства, проведено оцінювання варіантів цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства, розроблено

науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства (с. 338–412).

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, що підтверджується використанням як вітчизняних, так і зарубіжних наукових праць, застосуванням таких підходів, методів і прийомів дослідження, як індукції та дедукції, порівняння і систематизації; аналізу та синтезу; статистичного аналізу; анкетування та експертного аналізу; моделювання; багатокритеріального вибору альтернатив на основі нечіткого відношення переваги; VOSCR; морфологічного аналізу; графічного та абстрактно-логічного методів.

Достовірність положень і методичних розробок дисертаційної роботи підтверджується їхньою апробацією на всеукраїнських, міжнародних науково-практичних та інтернет-конференціях, публікацією у фахових виданнях та впровадженням результатів дисертаційної роботи в діяльність установ та підприємств.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

До найбільш істотних результатів дослідження, що розширюють основи безпекознавства в контексті уявлень про формування системи економічної безпеки підприємства та складові механізму її забезпечення в умовах цифровізації національної економіки слід віднести:

- концептуалізацію забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації, що створює підстави для ідентифікації нових загроз й можливостей, пов'язаних з оцифрування окремих операцій, зміною бізнес-процесів, чи навіть запровадженням нової бізнес-моделі та обумовлює цілеспрямованість дій суб'єктів безпеки;

- методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, який передбачає застосування методу VOSCR при впровадженні безпекових заходів з позицій очікуваних переваг, додаткових витрат, нових можливостей та ймовірних ризиків;

- мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства, що враховує переваги, спричинені цифровізацією ринку праці (зокрема, орієнтованість на здобуття нових професійних й цифрових компетенцій), а також загрози, які виникають через цифрову безграмотність, відсутність навиків роботи з сучасними цифровими продуктами, чи бездіяльність працівників;

- науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства, який полягає в комплексному застосуванні заходів, що передбачають оптимальне поєднання чітко визначеної послідовності дій суб'єктів безпеки із креативним вирішенням раніше невідомих проблем з використанням таких інструментів цифровізації як штучний інтелект, БігДата, Блокчейн тощо;

- модель формування системи економічної безпеки підприємства на основі системно-синергетичного підходу, що дозволило осучаснити зміст основних складових цієї системи у відповідності до поточних умов

функціонування суб'єктів господарювання, зокрема і з урахуванням цифровізації ринку праці;

– методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства шляхом застосування методу багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дало змогу оптимізувати потребу у матеріально-фінансових, техніко-технологічних, організаційних та інтелектуальних ресурсах з позицій результативності виконання поставлених перед суб'єктами безпеки завдань.

4. Практичне значення результатів дослідження.

Дисертаційна робота містить теоретико-методичні положення щодо забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці, а практичні результати доведені до рівня пропозицій і методичних розробок та застосовуються в діяльності: Управління економічного розвитку міста Ужгородської міської ради (довідка від 09.01.2024 р. № 1.0516/130), Департамент економічного та регіонального розвитку Закарпатської обласної військової адміністрації (довідка від 09.01.2024 р. № 01-07/20), ТОВ «Сонячна енергія плюс» (довідка від 29.12.2023 р. № 92), ТОВ «Агрофруктсервіс» (довідка від 09.01.2024 р. № 01/1), ПП «Булава УЖ 1» (довідка від 28.12.2023 р. № 28/12), ТзОВ «Веста енерджі» (довідка від 01.02.2024 р. № 132-02/24).

Ключові теоретико-методологічні та методико-прикладні положення дисертаційної роботи були впроваджені у Львівському державному університеті внутрішніх справ у освітній процес (акт 02.01.2024 р. № 02) та у наукову діяльність (акт від 04.01.2024 р. № 1).

5. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення, результати прикладних досліджень доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на 15 науково-практичних конференціях та семінарах.

За темою дисертації опубліковано 39 наукових праць, серед яких: одноосібна монографія; 6 статей у наукових періодичних виданнях, які індексуються у наукометричних базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection; 19 статей у наукових фахових виданнях України; 13 наукових праць у збірниках за матеріалами конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Реферат дисертації Андріїв Наталії Миколаївни у повній мірі відображає зміст, структуру, основні положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, і є ідентичними результатам дисертаційної роботи. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторці право публічного захисту дисертації.

6. Академічна доброчесність та оформлення дисертації.

Текст дисертації демонструє відсутність академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації. Її написання відповідає стилістичним та граматичним нормам. Використовувані наукові терміни є стандартними та

загально визнаними. Додатки до дисертації мають обґрунтовану релевантність і розширюють її основні позиції. Представлення завдань, результатів дослідження, наукової новизни, висновків та рекомендацій у дисертації є легким для сприйняття, логічно побудованим та має чітку структуру.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи.

В цілому позитивно оцінюючи представлену дисертаційну роботу, слід відмітити дискусійні положення, які потребують додаткових пояснень авторки.

1. У параграфі 1.1 розкрито взаємозалежний вплив між соціальною безпекою держави та економічною безпекою підприємства (рис. 1.3 с. 63). Натомість аргументованість такої взаємозалежності значно б посилилася, якби авторка здійснила кореляцію соціальної безпеки як складової економічної безпеки держави та кадрової безпеки як складової економічної безпеки підприємства. Цікаво зрозуміти, наскільки високим є кореляційний зв'язок між цими складовими економічної безпеки, коли мова йде про загрози соціального характеру і чи однаковий він для представників підприємств, обраних для дослідження видів діяльності?

2. На рис. 4.3 (с.331) авторкою здійснено графічне представлення мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, в основу якого покладено систему позитивних та негативних стимулів при запровадженні елементів цифрової трансформації в діяльність суб'єктів господарювання. Разом з тим, не зрозуміло, чим вирізняються дані стимули в контексті виконання безпекових завдань в умовах цифрової трансформації, до яких категорій персоналу необхідно їх застосовувати та яке правове обґрунтування використання інструментів «негативного стимулювання».

3. На рис.5.1. (с.360) авторкою здійснене графічне представлення технології формування інформаційно-аналітичної системи забезпечення ЕБП, де розкрито складові облікової та необлікової інформації, що визначають внутрішнє та зовнішнє інформаційне поле здійснення безпекових заходів в умовах цифрової трансформації. Разом з тим потребує пояснень, чому мотиваційні стимули віднесено до облікової інформації, хоч їх значна частка носить нефінансовий характер, а відтак є необліковою інформацією. Цифрова трансформація також у більшій мірі представлена нефінансовими параметрами, тому не відноситься до облікової інформації. Що ж стосується зовнішнього інформаційного поля, то воно, в основному, формується із відкритих джерел і не обов'язково потребує використання способів конкурентної розвідки. Тим більше, що показники отримані у підсистемі конкурентної розвідки не відповідають її завданням, представленим на с. 358.

4. На рис. 5.8 (с. 408) подано позиції розробленого науково-практичного підходу до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства. Роз'яснення потребує можливість створення й імплементації синектичної групи для «малих» підприємств, що мають обмеження у фінансуванні власних служб економічної безпеки, однак їх частка в умовах сьогодення складає близько 90% працюючого бізнесу.

5. Позитивно оцінюючи намагання авторки розробити власний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства на основі методу BOCR з позицій очікуваних переваг, додаткових витрат, нових можливостей та ймовірних ризиків (с. 380-385), слід констатувати низьку прозорість отриманих результатів для їх практичного сприйняття. Адже результативність даного підходу виражена системою коефіцієнтів. Крім того в роботі не знайшло підтвердження апробації даного підходу у діяльності підприємств, досліджуваних видів економічної діяльності.

Разом з тим, зроблені зауваження та висловлені дискусійні положення не перешкоджають позитивній оцінці дисертаційної роботи в цілому.

Окремі зауваження можна розглядати як побажання здобувачці щодо напрямів подальшого дослідження проблеми.

8. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Андріїв Наталії Миколаївни є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему на достатньому теоретичному рівні, має новизну та практичний інтерес, і в сукупності вирішує важливу наукову проблему, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні методологічних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Реферат дисертації необхідним чином розкриває її основні положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою і змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі. Опубліковані авторкою наукові праці достатньою мірою відображають основні положення дисертаційної роботи.

За змістом і оформленням робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідно до «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка – Андріїв Наталія Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

**Професор кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу**

**Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
доктор економічних наук, професор**

Лариса ГНИЛИЦЬКА

